

Jolanta Urbańska

"Reakcje instytucjonalne wobec sieroctwa społecznego i adopcji",
Iwona Wagner, Częstochowa
1995/1996 : [recenzja]

Chowanna 2, 72-74

1997

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„Chowanna”	Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego	Katowice 1997	R. XL (LI)	T. 2 (9)	s. 72 74
------------	--	---------------	---------------	-------------	----------

RECENZJE

***Iwona Wagner:
Reakcje instytucjonalne wobec
sieroctwa społecznego i adopcji.
Częstochowa, Wydawnictwo
Wyższej Szkoły Pedagogicznej
1995/1996, ss. 148***

Okres transformacji ustrojowej, podleganie regułom gospodarki wolno-rynkowej są dla całego polskiego społeczeństwa trudnym okresem. Nasilają się patologie życia społecznego: alkoholizm, narkomania, dewiacje społeczne, które w połączeniu z bezrobociem i restrykcyjną ustawą antyaborcyjną wpływają na rozpad więzi rodzinnych. W procesie przemian najbardziej pokrzywdzone okazują się dzieci. Kwestiom instytucjonalnych reakcji na sieroctwo, adopcję oraz sposobom rozwiązywania tych problemów poświęcona jest omawiana praca. Jest to pozycja niezwykle aktualna i bardzo pomocna pracownikom instytucji zajmujących się adopcją, osobom odpowiedzialnym za modyfikacje ustawodawcze, a najbardziej (choć pośrednio) osieroconym dzieciom. W tym kontekście trudno przecenić wagę omawianego przez autorkę problemu.

W strukturze książki zostało wyróżnionych sześć logicznie uzupełniających się rozdziałów, cztery casusy oraz aneksy. Każdy z rozdziałów składa się z zatytułowanych części, co znacznie ułatwia studiowanie całości.

W rozdziale pierwszym: *Zjawisko sieroctwa, jego rozmiary i formy kompensacji*, Autorka prezentuje schematy (aktualny i idealny) funkcjonowania

instytucji opieki nad dzieckiem i rodziną (s. 8), ograniczając swój opis form opieki do sądów, ośrodków adopcyjnych i instytucji naukowych. Nie są to jedyne formy sprawowania opieki i z pożytkiem dla pracy byłoby omówienie (choćby w aspekcie teoretycznym) działalności pogotowia opiekuńczego i domów dziecka. Autorka zwraca uwagę na podstawowe problemy związane z adopcją. Formułuje też alternatywne, do dotychczas stosowanych, metody i formy działań, mające zapobiegać konsekwencjom porzucenia i ograniczać skutki sieroctwa. W dalszej części pierwszego rozdziału Autorka dokonuje wnikliwej analizy współcześnie funkcjonujących pojęć związanych z sieroctwem, ze wskazaniem przyczyn zjawiska. Wyczerpująco omawia czynniki, jakie w związku ze zmianami społeczno-politycznymi w Polsce wpływają na pogorszenie sytuacji rodziny, a w konsekwencji — dziecka.

Rozdział drugi, pt. *Cel, przedmiot, zakres i metody badań*, stanowi uzasadnienie potrzeby podjętych badań. Autorka precyzuje organizację i przebieg dociekań oraz zastosowane metody badawcze, stanowiące źródła informacji.

Rozdział trzeci — *Sieroctwo społeczne i duchowe a funkcjonowanie rodziny* koncentruje się na analizie przyczyn nasilającego się sieroctwa, wskazuje rolę rodziny w kształtowaniu osobowości dziecka oraz czynniki zakłócające prawidłowe funkcjonowanie rodziny. Analiza przyczyn sieroctwa prowadzi autorkę do wniosku o częstym stosowaniu w praktyce błędnych diagnoz psychopatologii związków rodzinnych. Część trzecia omawianego rozdziału traktuje o wpływie braku rodziny na zdrowie psychiczne dziecka. Autorka rozważa kwestię roli naturalnego środowiska rodzinnego oraz problem choroby sieroczej. Zwraca też uwagę na skutki sieroctwa społecznego, jego determinanty, wśród których wymienia: „[...] zaburzenia struktury rodziny i jej dezintegracja, jawne zjawiska patologiczne, deprywacja psychicznych potrzeb dziecka [...], całkowite pozbawienie opieki rodzicielskiej, implikujące rozbicie więzi emocjonalno-społecznych” (s. 42, 43).

W rozdziale czwartym: *Adopcja jako instytucja społeczno-prawna kompensująca skutki sieroctwa*, Autorka omawia kodyfikacje prawne strzegące dobra dziecka, a także eksplikuje trudności pojawiające się w sytuacji braku zgody rodziców naturalnych na przysposobienie ich dziecka. W dalszej części omawianego rozdziału Autorka po przekonywującej argumentacji konkluduje fakt zbyt daleko idącej swobody pozostawianej sądom w praktyce rozwiązywania przysposobienia, co bywa sprzeczne z dobrem dziecka. W pierwszej części rozdziału piątego: *Ochrona dobra adoptowanego dziecka na podstawie orzecznictwa w sprawach o rozwiązanie adopcji*, znajdujemy omówienie zastosowanej procedury badawczej oraz wskazanie przyczyn nasilania się zjawiska rozwiązywania przysposobienia. Część druga tego rozdziału to charakterystyka osób przysposabiających, występujących z wnioskiem o rozwiązanie przysposobienia. W części trzeciej Autorka przedstawia wnioski po przeprowadzeniu analizy 103 przypadków dotyczących powództwa o roz-

wiązanie prawomocnego orzeczenia o adopcji. Przywołane przykłady potwierdzają tezę o konieczności indywidualizacji oceny skutków tej decyzji. Ostatnia część omawianego rozdziału jest katalogiem przyczyn występowania przez rodziców adopcyjnych (w aktach spraw) o rozwiązanie adopcji.

W rozdziale szóstym, zatytułowanym *Instytucjonalne reakcje wobec sieroctwa społecznego*, Autorka przytacza opinie, wnioski i doświadczenia pracowników sądów rodzinnych, ośrodków adopcyjno-opiekuńczych i instytutów naukowych.

W rozdziale piątym i szóstym znajdujemy bardzo ciekawe rozważania, zakończone wnioskami dotyczącymi przyczyn i następstw rozwiązywania prawomocnego orzeczenia o przysposobieniu dziecka. Przedmiotem szczegółowej analizy Autorka uczyniła 103 indywidualne przypadki o rozwiązanie przysposobienia; analizę orzeczeń sądowych w sprawach o rozwiązanie adopcji przeprowadziła na podstawie metody „Case Study”. Jednym z narzędzi badawczych był kwestionariusz ankiety skierowany do sędziów sądów rodzinnych, pracowników naukowych, ośrodków adopcyjno-opiekuńczych, domów dziecka i zakładów opiekuńczo-wychowawczych. W podsumowaniu Autorka stwierdza, że zgromadzony materiał badawczy świadczy o konieczności zmian w procedurze doboru rodzin adopcyjnych oraz o potrzebie wprowadzenia modyfikacji kodeksu prawa rodzinnego i opiekuńczego.

Czytelnik otrzymuje pozycję napisaną prostym, bardzo trafnym w określeniach językiem. Dzięki temu analiza spraw trudnych jest zrozumiała i rzeczowa, nawet dla osoby nie związanej profesjonalnie z omawianym tematem. Krąg odbiorców książki Iwony Wagner może być zatem szerszy niż wskazane przez Autorkę osoby instytucjonalnie związane z problemem sieroctwa i nauczyciele akademicy. W sytuacji pauperyzacji i wzrostu patologii polskiego społeczeństwa pozycja ta nabiera szczególnej doniosłości.

Jolanta Urbańska